

ਹੁਗਰ ਦੇ ਮੇਲੇ

□ ਸਤਿਧਾਲ

ਕੁਸੈ ਨੈ ਠੀਕ ਗੈ ਆਖੇ ਦਾ ਏ, “ਮੇਲਾ ਮੇਲਿਵੇ ਦਾ, ਪੈਸੇ ਧੇਲਿਵੇ ਦਾ।” ਮੇਲਾ ਨਾਂ ਏ ਮੇਲ ਦਾ। ਮਨੁਕਖੋਂ ਦੇ ਮੇਲ ਦਾ। ਰਲੀ-ਮਿਲੀ ਬੌਹੜੇ ਦਾ ਤੇ ਦੁਕਖ-ਸੁਖ ਫਰੋਲਨੇ ਦਾ। ਖੁਸ਼ਿਆਂ ਮਨਾਨੇ ਦਾ। ਮਨੁਕਖੀ ਜੀਵਨ ਦੁਕਖ-ਸੁਖ ਵੀ ਸਾਂਝੇ ਏ। ਖੁਸ਼ੀ-ਗਮੀ ਦਾ ਜੋੜ ਏ। ਖੁਸ਼ੀ ਮਨਾਨਾ ਸੁਖੀ ਜੀਵਨ ਦਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹਿੱਸਾ ਏ। ਹਰ ਜਾਤੀ ਅਪਨੇ-ਅਪਨੇ ਰੀਤਿ-ਰਚਾਵ ਤੇ ਤੌਰ-ਤਰੀਕੇ ਕਨੇ ਖੁਸ਼ੀ ਮਨਾਂਦੀ ਏ। ਗਮੀ ਕੁਸੈ ਕੇਲ੍ਹੀ ਵੀ ਬਰਤੀ ਸਕਦੀ ਏ। ਨੁਹਾਡਾ ਕੋਈ ਦਿਨ-ਬਾਰ, ਥੌਹੜਾ-ਠਕਾਨਾ ਨੇਈਂ ਹੁਨਦਾ। ਖੁਸ਼ੀ ਮਨਾਨੇ ਆਸਟੈ ਹਰ ਲਾਕੇ ਚ ਦਿਨ, ਸਮਾਂ, ਧਾਰ, ਪਰ्व ਤੇ ਮੇਲੇ ਨਿਸ਼ਚਤ ਕੀਤੇ ਗੇਵੇ ਨ।

ਹੁਗਰ ਲਾਕੇ ਚ ਮਤੇ ਸਾਰੇ ਨੇਹੜ ਥਾਹੜ ਨ ਜਿਨ੍ਦੀ ਬੜੀ ਮਾਨਤਾ ਏ ਤੇ ਤਜੇ ਥਾਹੜੇ ਦੀ ਯਾਤਰਾ ਦਾ ਬੜਾ ਸ਼ਹਾਤਮ ਮਨੇਆ ਜਨਦਾ ਏ। ਜਿਧਾਂ ਹਾਡ ਸ਼੍ਵੀਨੇ ਦੀ ਪੁਨਨੇਆਂ ਉਪਰ ਸੁਢੇ ਸ਼ਹਾਦੇਵ, ਜਨਮਅਣਟਮੀ ਉਪਰ ਬਾਸਕ ਨਾਗ (ਭਦ੍ਰਵਾਹ) ਕਪਲਾਸ਼ (ਭਦ੍ਰਵਾਹ) ਮਨੀਸ਼ੇਸ਼ (ਚਮਕਾ) ਰਕਖੜ ਪੁਨਨੇਆਂ ਉਪਰ ਅਮਰਨਾਥ ਤੇ ਬੁਡਾ ਅਮਰਨਾਥ (ਪੁਞਛ-ਰਾਜੀਵੀ) ਤੇ ਸ਼ਿਵਰਾਤ੍ਰੀ ਉਪਰ ਸ਼ਿਵਖੋਡੀ (ਖਿਆਸੀ) ਤੇ ਪੀਰਖੋਹ (ਜਸਮ੍ਰ) ਨਰਾਤੋਂ ਚ ਵੈਣੀ ਮਾਤਾ, ਸੁਕਰਾਲਾ, ਵਾਹੁਵਾ, ਚੀਚੀ ਮਾਤਾ ਕਾਂਗੜਾ, ਜੁਆਲਾਜੀ, ਚਮੁਣਡਾ ਤੇ ਹੋਰ ਕੋਈ ਥਾਹੜ। ਆਮ ਕੌਮੀ ਦਿਨ-ਧਾਰੋਂ, ਜਿਧਾਂ ਪੰਦਰਾਂ ਅਗਸ਼ਟ, ਛੁਭੀ ਜਨਵਰੀ, ਦਸੈਹੜਾ, ਦਿਯਾਲੀ, ਲੋਹੜੀ, ਸ਼ਿਵਰਾਤ੍ਰੀ, ਜਨਮ-ਅਣਟਮੀ, ਗੁਰਪਰਬ, ਇਦਾਂ ਆਦਿ ਦੇ ਲਾਵਾ ਹੁਗਰ ਪਰਦੇਸੀ ਦੇ ਕਿਥ ਅਪਨੇ ਗੈ ਦਿਨ ਨ, ਜਿਨ੍ਦੇ ਪਰ ਮੇਲੇ ਲਗਦੇ ਨ।

दुग्गर परदेस च शैहूर ते मते न पर जम्मू शैहूर इसदा इक खास शैहूर ऐ । इसदा शलैपा अपनी गै किसमा दा ऐ ते जीदी-जागदी मसाल ऐ । इसी मन्दरें आला शैहूर आखदे न । दुग्गर लाके च जिस बख्ती मरजी चली जाओ, मन्दर, शिवदुआले, देह-स्थियां, थान हर पासै ल'वगन । जम्मू दा कोई बी म्हल्ला, गली, बजार नेहा नेईं, जित्थें मन्दर नेईं होग । रघुनाथ मन्दर, रपें आला मन्दर, रणबीरेश्वर मन्दर, पीरखोह, गीता मन्दर ते बाहूवा खास मन्दर न । जम्मू दे चार-चफेरै कोई थाहूर न, जित्थें मन्दर जां देवी-देवते दे स्थान न ते उत्थें मेले लगदे न । बसाखा कोला लेइयै चेतरा तगर कोई गै नेहा म्हीना होग जिस च कोई मेला नेईं लगदा होग ।

नराते ब'रे च दो बारी औंदे न । इक बारी अस्सू - कत्ते च ते दूई बारी चेतर-बसाखै च । लोक नराते अपने-अपने घरें च मनांदे न । नराते दी खास रौनक ते चैहूल-पैहूल वैश्णो देवी, बाहूवै, सुकराला, चीची माता, कांगड़ै, जुगलाजी, चमुण्डा ते भद्रबाहू, दे केइये मन्दरें च दिक्खने आली हुन्दी ऐ । इयां ते लोक वैश्णो माता सारा साल गै औंदे रौहूदे न, पर अस्सू-कत्ते दे नराते च औंने आलें दी गितरी मती बधी जन्दी ऐ ।

बसाखी दा रंग :

बसाख म्हीने दी संगरांदी गी नमां ब'रा शुरू होई जन्दा ऐ ते इसै दिनै कोला मेले बी शुरू होई जन्दे न । नमां दिन, नमां ब'रा, नमीं फसल ते नमां मौसम, नमियां गै गल्लां लेइए पैर टकांदा ऐ । बसोआ ग्रां-ग्रां दा करसान अपनी पीली-सोनमई कनका गी दिक्खी-दिक्खी पसोंदे न ते उन्दा मन भांगड़ा मारने गी उँड़की-उँड़की पौदा ऐ । चेतर चढ़दे गै ग्रां-च ढोल बज्जन लंगी पौंदे न ते मसां-मरिए बसोआ औंदा ऐ । बसाखी दे मेले दी रौनक भांगड़ा गै हुन्दा ऐ । बक्खरे-बक्खरे ग्रां दा बक्खरा-बक्खरा भांगड़ा । हर इक दी अपनी काढ ते अपनी रौंस हुन्दी ऐ । बोलियां पाई-पाई नचदे न, पुट्ठियां-सिद्धियां मारदे न । मेले च चार-चफेरै ढोलें दी गड़-गज्ज येर्ही दी हुन्दी ऐ । कदें कुसै गी बसाखी आले दिन जम्मू थमां पठानकोट, जम्मू थमां नमां शैहूर, जम्मू थमां अखनूर जां उधमपुर जाने दा मौका श्होआ होए तां उसनै दिक्खेआ होग जे रस्ते च थाहूरे-थाहूरे किंठ होए दा हुन्दा हुन्दा ऐ । मेला लगे दा हुन्दा ऐ ते ढोल बज्जा दे हुन्दे न । उसनै ए बी मसूस कीता होग जे नुहाड़ा मन बी नच्चने गी कीता । आखदे न जे इस मेले

च इक नेहा सरूर ऐ जेहूड़ा लूले गी बी नचाई ओड़दा ऐ ।

बसाखी पर घर-घर ते ग्रां-ग्रां दा मेला ते ऐ पर किश नेहू, थाहूर बी हैन, जित्थें इस मेले दा गुहाड़ होर गै होई जन्दा ऐ । जियां देवका दे कण्ठै उधमपुर, परमण्डल, उत्तर-वैहूनी, हरिमन्दर (नमन्दर) (सांवा) ते नागबनी (जम्मू) ।

धमदेहू :

हाड़ म्हीने दी संगरांदी गी धमदेहू, जां धर्म-ध्याड़ा बी आखदे न । इस दिन लोक घड़े-कुनियां मनसदे न । ए राड़े दा ध्यार ऐ । इसै दिनै कोला छट्ट शुरू होई जन्दे न । इसै दिन इक मेला ग्रां राड़ा, तसील सांवा दे कोल कपलापीर दे आसन उपर लगदा ऐ । कपलापीर गुरु गोरखनाथे दा चेला हा । उसदी इत्थे गदी ऐ ते नुहाड़ी याद मनाने आस्तै मेला लगदा ऐ । आले-दुआले दे ग्रां-चा मते लोक किंठे होई जन्दे न । दूरा-दूरा बी लोक औंदे न । जिने जातियें दा कपलापीर कुलदेव ऐ, उन्दी मेल बी लगदी ऐ । मेले दे परंत इक छिं'ज बी हुन्दी ऐ । मते सारे घोल होंदे न—पैहूलवानै दे दाऽ दिक्खने आले हुन्दे न ।

सिद्ध-सुआंखा :

हाड़ म्हीने दे नचन्दरे तारा गी सिद्ध-सुआंखे मेला लगदा ऐ । सिद्ध-सुआंखा जम्मू थमां लगभग २२-२३ मील दूर ऐ । इत्थे बावे सिद्ध-गोरिये दा प्राचीन थान ऐ । बावे दी समाधी तलाऽ दे बशकार ऐ । ए गदी मुन्दरें आले बावे दी ऐ । गदी दा मालक पीर खुआंदा ऐ । रौहूने आस्तै सराईं बनीं दियां न । खुल्ला हात्ता ऐ । भैरों दी समाधी कन्ने किश होर समाधियां बी हैन । आखदे न जे तलाऽ च भाएं किन्ना गै पानी भरोवी जा, पर समाधी नेईं ढुबदी । ओ आप-रमी गै उपरा गी चकाई जन्दी ऐ । १८४७ कोला पैहूले ए मेला पूरे अद्ध दिन रौहूदा हा, पर हून त्रै दिन गै रौहूदा ऐ । तार, सुआर ते फही अगला तार । सुआरें संब्रां छिं'ज बी हुन्दी ऐ । बड़ी-बड़ी दूरा पैहूलवान औंदे न । कैई-कैई ते दर्शनी पैहूलवान हुन्दे न । लोक बड़े चाएं-चाएं धोल दिखदे न ते खुश होंदे न । साधुयें-जोगियें दी रौनक दिक्खने आली होंदी ऐ । कोई धृती तपदा ऐ, कोई टोपी पीदा ऐ, कोई जटे आला ते कोई रुण्ड-मुण्ड, कोई चोगे आला ते कोई नंग-मनुंगा, कोई बैठे दा ते कोई खड़ुत । ढोल बजदे न ते जात्तर-चौकी हुन्दी ऐ । चेले-देआले नचदे

ਨ। ਬਾਹੁੰਦ ਵਜਾਰ ਲਗਗੇ ਦੇ ਹੁਨਦੇ ਨ। ਹਾਤੇ ਦੇ ਅਨੰਦਰ ਸਾਥੂ, ਜੋਗੀ, ਚੇਲੇ, ਫੇਆਲੇ, ਤੇ ਹੋਰ ਸਥਾਂ ਟੇਕਨੇ ਆਲੇ ਲੋਕ ਹੁਨਦੇ ਨ। ਦਿਕਖਨੇ ਤੇ ਸੁਨਨੇ ਚ ਬਡਾ ਫਕ਼ ਹੁਨਦਾ ਏ। ਮੇਲਾ ਦਿਕਿਖਿਧੈ ਗੈ ਆਦਮੀ ਅਨੰਦਾ ਜਾ ਲਾਈ ਸਕਦਾ ਏ ਜੇ ਕਿਨ੍ਨੀ ਰੋਨਕ ਹੁਨਦੀ ਏ। ਮੇਲੇ ਚ ਜਾਇਥੈ ਆਦਮੀ ਘਰ-ਬਾਹੁੰਦ ਭੂਲੀ ਗੈ ਜਨਦਾ ਏ ਤੇ ਉਥਾਂ ਆਨੇ ਗੀ ਮਨ ਨੇਈਂ ਆਖਦਾ। ਇਸ ਮੇਲੇ ਚ ਕਕਕਡਿਧੈ, ਦੁਹਾਨੇਂ ਵੀ ਭਰਮਾਲੀ ਹੁਨਦੀ ਏ। ਕਦੋ-ਕਦੋ ਭਰਮਾਲੀ ਦਾ ਸਾਥ ਅੰਘ ਵੀ ਦੇਈ ਓਡਦੇ ਨ। ਇਸ ਮੇਲੇ ਚ ਭਗਗ-ਮਹੇਸੂਏਂ ਵੀ ਮਣੀ ਵੀ ਲਗਦੀ ਏ।

ਹਾਡ ਸ਼੍ਹੀਨ੍ਹੇ ਦੀ ਪੁਨਨੇਆਂ :

ਹਾਡੀ ਦੀ ਫਸਲ ਸਾਂਭਿਧੈ ਕਰਸਾਨ ਬਿਨੰਦ-ਕ ਸੁਖੈ ਦਾ ਸਾਹ, ਲੈਂਦੇ ਨ। ਫ਼ਹੀ ਦੇਵੀ-ਦੇਵਤੇਂ ਦੇ ਚੇਤੇ ਲੇਇਥੈ ਹਾਡਾ ਦੀ ਪੁਨਨੇਆਂ ਆਈ ਜਨਦੀ ਏ। ਇਸ ਪੁਨਨੇਆਂ ਵੀ ਢੋਗਰੇਂ ਚ ਖਾਸ ਮਨਤਾ ਏ। ਏ ਦੇਵੀ-ਦੇਵਤੇਂ, ਕੁਲਦੇਵੇਂ, ਸਤਿਧੈ, ਭੀਂਦੇਂ ਤੇ ਸ਼ਿਲਾਵੈਤਿਧੈ ਵੀ ਪੁਨਨੇਆਂ ਹੁਨਦੀ ਏ। ਇਸ ਦਿਨ ਹਰ ਜਾਤਿ ਵੀ ਅਪਨੇ ਦੇਵਤੇਂ ਦਿਧੈ ਦੇਹੁੰਦਿਏਂ ਪਰ ਮੇਲ ਲਗਦੀ ਏ। ਜਿਥੋਂ-ਜਿਥੋਂ ਕੀ ਦੇਹੁੰਦਿਆਂ ਹੋਨ, ਉਥੋਂ-ਉਥੋਂ ਗੈ ਮੇਲਾ-ਜਨ ਲਗਦੀ ਜਨਦਾ ਏ। ਕਿਨ੍ਨੇ ਗੈ ਕਕਕਰੇ ਬਠੋਈ ਜਨਦੇ ਨ। ਇਨ੍ਹੇ ਮੇਲੇਂ ਦੇ ਅਲਾਵਾ ਕੇਈ ਸਥਾਨ ਨੇਹੁੰ ਨ, ਜਿਥੋਂ ਖਾਸ ਮੇਲੇ ਹੁਨਦੇ ਨ। ਓ ਇਥਾਂ ਨ :—

ਗਹਾਰ :

ਏ ਗ੍ਰਾਂ ਕਟਡੇ ਤੇ ਰਿਧਾਸੀ, ਦੇ ਬਸ਼ਕਾਰ ਏ। ਏ ਬਾਵਾ ਜਿਤ੍ਤੇ ਦਾ ਜਨਮ-ਸਥਾਨ ਏ। ਇਥੋਂ ਬਾਵਾ ਜਿਤ੍ਤੇ ਦਾ ਥਾਨ ਏ ਤੇ ਏ ਰੌਸਲੀ ਜਗਹ ਢੱਚੇ-ਉਚੇ ਪਛਾਡੇ ਕਨੇ ਵਿਰੀ ਵੀ ਏ। ਵੈਣਣੀ ਮਾਤਾ ਦੇ ਚਰਣੇ ਚਾ ਠਣਡਾ-ਠਾਰ ਪਾਨੀ ਉਥੋਂ ਆਇਏ ਲੋਕੋਂ ਗੀ ਠਣਡਕ ਪਯਾਂਦਾ ਏ। ਇਸ ਲਾਕੇ ਦਾ ਇਥੋਂ ਬਡਾ ਵੱਡਾ ਤੇ ਸ਼ੈਲ ਮੇਲਾ ਹੁਨਦਾ ਏ। ਕਿਠੇ ਹੋਏ ਦੇ ਪਛਾਡੀ ਲੋਕੋਂ ਵੀ ਰੌਜ਼ਕ ਦਿਕਖਨੇ ਆਲੀ ਹੁਨਦੀ ਏ।

ਮਹਾਦੇਵ ਦਾ ਚਮਚਾ :

ਏ ਗ੍ਰਾਂ ਉਥਮਪੁਰ ਪੈਥਲ ਸਿਫਕਾ ਉਪਰ ਏ। ਉਥੋਂ ਬਾਵਾ ਮਹਾਦੇਵ ਦਾ ਥਾਨ ਏ ਤੇ ਕਨ੍ਹੇ ਗੈ ਇੱਕ ਦੇਹੁੰਦੀ ਏ, ਜਿਸਦੇ ਅਨੰਦਰ ਬੈਹੁੰਦੀ ਦਾ ਸੋਹੁੰਦਾ ਏ। ਪੁਨਨੇਆਂ ਆਲੈ ਦਿਨ ਆਲੇ-ਦੁਆਲੇ ਦੇ ਚੇਲੇ-ਦੇਆਲੇ ਜਾਤਰਾਂ ਕਰਦੇ ਇਥੋਂ ਆਈ ਜਨਦੇ ਨ। ਖੁੱਲੇ ਚਗਨੈ ਚ ਅੰਗ ਬਾਲੇਆ ਜਨਦਾ ਏ। ਚੇਲੇ-ਦੇਆਲੇ ਜਾਤਰ ਕਰਦੇ-ਕਰਦੇ ਬਲਦੀ ਅੰਗੀ ਚ ਜਾਈ ਬਡਦੇ ਨ ਤੇ ਨਚਚੀ-ਨਚਚੀ ਅੰਗ ਸ਼ਹਾਲੀ ਓਡਦੇ ਨ। ਬਾਵਾ ਮਹਾਦੇਵ ਜੀ ਵੀ ਸ਼ਕਿਤ ਕਨੇ ਤੁਨੇ ਗੀ ਸੇਕ ਵੀ ਨੇਈਂ ਲਗਦਾ। ਨਿਜਮ ਏ ਏ ਜੇ ਚੇਲੇ

ਨੇ ਬਰਤ ਰਖੇ ਦਾ ਹੋਨਾ ਚਾਹੀ ਦਾ। ਮੇਲੇ ਵੀ ਰੌਜ਼ਕ ਬੜੀ ਗੈ ਸ਼ੈਲ ਹੁਨਦੀ ਏ।

ਮੇਈਮਲਲ ਦਾ ਡਗਹੇਰਾ :

ਬਾਵਾ ਮੇਈਮਲਲ ਵੱਡਾ ਗੈ ਸ਼ਕਿਤ ਆਲਾ ਬਾਵਾ ਹੋਆ ਏ। ਉਸਦਾ ਥਾਨ ਗ੍ਰਾਂ ਡਗਹੇਰਾ (ਅਖਨੂਰ) ਚ ਏ। ਪੁਨਨੇਆਂ ਆਲੈ ਦਿਨ ਉਥੋਂ ਮੇਲ ਲਗਦੀ ਏ। ਇਕ ਵੱਡਾ ਭਾਰੀ ਮੇਲਾ ਹੁਨਦਾ ਏ ਤੇ ਜਾਤਰ ਹੁਨਦੀ ਏ। ਚੇਲੇ-ਦੇਆਲੇ ਅਪਨਾ ਰੰਗ ਬਾਨੀ ਦਿਨਦੇ ਨ।

ਮਾਨਸਰ :

ਮਾਨਸਰ ਇਕ ਝੀਲ ਹੋਨੇ ਦੇ ਕਾਰਣ ਮਸ਼ਹੂਰ ਏ। ਝੀਲ ਚ ਵਡਿਆਂ ਮਚਛਿਆਂ-ਮਚਲ ਨ। ਇਥੋਂ ਨਾਗੋਂ ਦਾ ਮਨਦਰ ਏ। ਏ ਨਾਗ ਵੀ ਕੁਸੈ ਜਾਤਿ ਦੇ ਕੁਲਦੇਵ ਨ। ਇਥੋਂ ਵੀ ਪੁਨਨੇਆਂ ਗੀ ਮੇਲ ਲਗਦੀ ਏ। ਮਤੇ ਲੋਕ ਆਂਦੇ ਨ। 'ਕਨ੍ਹੇ ਦੇਵੀ' ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਤੇ ਕਨ੍ਹੇ ਵੰਡੋਂ ਦਾ 'ਫੇਰਾ' ਏ ਗਲਲ ਇਥੋਂ ਪੂਰੀ ਤਰਾਦੀ ਏ। ਕਨ੍ਹੇ ਲੋਕ ਝੀਲ ਦਿਕਖੀ ਜਨਦੇ, ਠਣਡੇ ਫਨਾਕੇ ਲੇਈ ਜਨਦੇ ਤੇ ਕਨ੍ਹੇ ਦੇਵਤੇ ਵੀ ਪ੍ਰਯਾ ਕਰੀ ਜਨਦੇ। ਇਥੋਂ ਵਾਂ ਨਜਾਰਾ ਤੇ ਉਥਾਂ ਗੈ ਵੱਡਾ ਸਨਾਕਡਾ ਹੁਨਦਾ ਏ। ਇਸ ਲਾਕੇ ਦੇ ਲੋਕ ਅੰਘੋਂ ਵੀ ਸਗਾਤ ਲੇਈ ਜਨਦੇ ਨ।

ਸੁਦੁੰ-ਮਾਂਹੁੰਦੇਵ :

ਸੁਦੁੰ-ਮਾਂਹੁੰਦੇਵ ਇਕ ਜਾਨੀ-ਪਨਛਾਨੀ ਜਗਹ ਏ। ਢੁਭਾਰ ਵਾਂ ਇਕ ਖਾਸ ਸਥਾਨ ਏ—ਪਛਾਡੀ ਲਾਕੇ ਦਾ ਤੀਥੀ ਏ। ਆਖਦੇ ਨ ਜੇ ਇਥੋਂ ਸ਼ਿਵ-ਪਾਰਵਤੀ ਦਾ ਬਧਾਹੁੰਦਾ ਹੋਧਾ ਹਾ। ਲੋਕ ਧਾਰਮਕ ਆਸਥਾ ਲੇਇਥੈ ਉਥੋਂ ਜਨਦੇ ਨ। ਹਾਡਾ ਦੀ ਪੁਨਨੇਆਂ ਪਰ ਇਥੋਂ ਮਹਾਤਮ ਮਨੇਆ ਜਨਦਾ ਏ। ਉਥੋਂ ਗੇਵੇ ਮਿਤਰੀ ਜਰੂਰ ਗੈ ਪਾਨੀ ਪੌਂਦੀ ਏ। ਰੰਗ-ਵਰਗੇ ਲੋਕ ਆਂਦੇ ਨ। ਝੈਂਹੁੰਦਿਆਂ ਗੀ ਦਿਕਖੀ ਪਛਾਡੀ ਲੋਕ ਵੱਡੇ ਰਹਾਨ ਤੇ ਖੁਣ ਹੁਨਦੇ ਨ। ਮੇਲਾ ਖਰਾ ਭਰੋਚੀ ਜਨਦਾ ਏ।

ਵਾਸਕ ਨਾਗ :

ਭਦਰਵਾਹੁੰ, ਚ ਵਾਸਕ ਨਾਗ ਦਾ ਮਨਦਰ ਏ, ਇਥੋਂ ਵੀ ਪੁਨਨੇਆਂ ਗੀ ਮੇਲ ਲਗਦੀ ਏ। ਮੇਲਾ ਸ਼ੈਲ ਹੋਈ ਜਨਦਾ ਏ। ਇਸ ਮੇਲੇ ਚ ਉਸ ਲਾਕੇ ਦੇ ਲੋਕ ਕੁਝ ਪਾਂਦੇ ਨ। ਭਾਖਾਂ ਇਸ ਮੇਲੇ ਗੀ ਸੁਆਰਦਿਆਂ ਨ।

ਸੈਨ ਮ੍ਹੀਨ੍ਹੇ ਵੀ ਸੰਗਰਾਂਵੀ ਗੀ ਰਾਡੋਂ ਦਾ ਖੀਰੀ ਸਟਾਟ ਹੁਨਦਾ ਏ। ਇਸ ਦਿਨ ਰਾਡੇ ਪੁਟਟੇ ਜਨਦੇ ਨ। ਹਰ ਗ੍ਰਾਂ ਦੇ ਲਾਗੇ ਖੂਹੁੰ-ਕੌਲੀ, ਤਲਾਡ ਜਾਂ ਨਾਲੇ-ਨਾਡੁਏਂ ਵੀ

कण्ठै इक मेला-जन लगी जन्दा ऐ । ग्रां दियां कुड़ियां-जनानियां उस मेले च हिस्सा लैदियां न । नचदियां-गांदियां ते कीकली पांदियां न । उस्से दिन सकोलड़ें दा त्यार बी हुन्दा ऐ ।

नरसिंहे दा मेला :

जन्मअश्टमी कृष्ण भगवान दा जन्म दिन ऐ । कृष्ण जी दा गै अवतार नरसिंह होए न, जिने हरनाकश गी मारेआ हा । उन्दा इक मन्दर घगवाल (कठूआ) नां दे ग्रां च बने दा ऐ । इक बड़ा बड़ा ते पक्का तलाड ऐ । मन्दरै च इक कनका दा दाना रखें दा ऐ, जेहँडा पता नेईं केड़ी सदी दा ऐ । खासा मुट्टा दाना ऐ । उत्थें इक बड़ा बड़ा मेला लगदा ऐ—इसी नरसिंहे दा मेला आखदे न । बड़ी रौनक हुन्दी ऐ ते रौनक गी मता बधाई ओड़दे न गढ़ी लोक । गद्धियें दी इस मेले च खास गिनतरी हुन्दी ऐ । उन्दा रंग-रूप ते सेहँतां दिक्खी-दिक्खी लोक रहान-जन होई जन्दे न । इस्से थाहूर इक बारी पोहँ म्हीन्वै बी मेला लगदा ऐ ते जदूं बी रौनक शैल होई जन्दी ऐ ।

नागपैंचमी :

भादरों म्हीन्वै नागपैंचमी औंदी ऐ । ए नागें दा दिन ऐ । इस दिन शिवजी म्हाराज ताड़ी लाई लैदे न । डोगरें च नागें दी बड़ी मानता ऐ । नागें च बावा मुरगल, बावा भैड़, बावा क्हाई, फकोड़ी, तहलन, बावा कैलक्ख देवते गिने गे न । नागपैंचमी उप्पर इन्दी खास पूजा कीती जन्दी ऐ । जित्थें-जित्थें बी इन्दे थान होन, उत्थें जग्गा-भण्डारा हुन्दा ऐ । इंयां सेही हुन्दा ऐ जे मेला गै लगे दा ऐ । इस दिन नागबनी (जम्मू) च बी इक मेला लगदा ऐ ।

बुड्ढा अमरनाथ :

रक्खड़-पुन्नेआं गी बुड्ढा अमरनाथ (गुन्छ-रजौरी) च इक बड़ा भारी किट्ठ हुन्दा ऐ—इक मेला लगदा ऐ । आखदे न जे अमरनाथ (कश्मीर) कोला पैहँलें शिवजी इत्थें गै आए हे ।

सौनी दी फसल अन्दर पुजजने दा सनेहा लेइए औंदी ऐ कत्ते दी पुन्नेआं । इस पुन्नेआं दा म्हातम बी हाड़ा दी पुन्नेआं आला लेखा गै । इस दिन बी देवतें-जठरें, सतियें-शिलावैतियें दियां मेलां लगदियां न । इस दिन

गुरु नानकदेव जी दा गुरपर्व बी हुन्दा ऐ । गुरदुआरे दी रौनक दिक्खने आली हुन्दी ऐ ।

फिडी :

कत्ते दी पुन्नेआं फिडी कन्ने जुड़ियै मती मश्हूर होई जन्दी ऐ । बावा जित्तो दे श्हीद होने आला थाहूर फिडी खुआंदा ऐ । इत्थें बावा जित्तो ते बूआ कौड़ी दी समाध ऐ । इत्थें इक बड़ा बड़ा मेला लगदा ऐ । बड़ी-बड़ी दूरा लोक औंदे न । ए मेला चार-पंज दिन रौहँदा ऐ । मेले च मूण्डे कन्ने कन्ने मूण्डा खैहूर रदा ऐ, तिल मारे दा भुजां नेईं पौंशा । रौहँने आस्तै सराईं बी हैन । अनगिनत देहूरियां न । पुन्नेआं आलै दिन इक पासै लोक मेले दी रौनक च रुज्जे दे हुन्दे न ते दूऐ पासै देहूरियें पर बिचड़ियां पक्का दियां हुन्दियां न, मण्डले पवा दे हुन्दे न । ढोल वज्जै दे हुन्दे न । जातरां होए दियां हुन्दियां न । डोलियां नच्चा दियां हुन्दियां न । इस मेले चा बी परतोने गी मन नेईं करदा ।

इस मेले दी मश्हूर चीज ऐ—गन्ने । गन्ने दे ठाले दे ठाले लगे दे हुन्दे न । आदमी इयै सोचदा ऐ जे सारे मुल्है दे गन्ने इत्थें गै उठी आए न । चूपने च बड़े पुले ते मिट्ठे । मेला दिक्खने परैत जन्दे होई, हर माहनू गन्ने दा भरोटू लेई गै जन्दा ऐ । ए इस लाके दी सगात ऐ ।

फ्ही सीतैं गी पिछड़ी छण्ड करांदे औंदी ऐ चेतर चौदेआ । ए बी धार्मक दिन ऐ । तीर्थ स्थान उप्पर शनान करने दा इस दिन म्हातम ऐ । होर थाहूरें गी छोड़िए इस दिन चौं खास थाहूरें उप्पर मेला लगदा ऐ । ए चारै थाहूर देवक नदी दै कण्ठै न—उधमपुर, परमण्डल, उत्तर बैहूनी ते नमन्दर (हरि मन्दर) । चौनें थाहूरें बड़ा गज्जी-बज्जिए मेला हुन्दा ऐ । बड़ी खलगत किट्ठी हुन्दी ऐ । इनें चौनें थाहूरें चा परमण्डल दा खास मान-मुल्ल ऐ । इत्थें चैं दिन मेला लगे दा रौहँदा ऐ । चौदेआ, मस्सेआ ते पैहँलै नरातै । बड़ी शैल रौनक हुन्दी ऐ । दौं प्हाड़ियें दे बिच्चें बगदी देवका च गै मेला लगदा ऐ । उत्थें गै बजार लगदे न । पराना शिव मन्दर बी दिक्खने आला ऐ । लोक जल ते विलपत्तरी कन्ने शिवे दी पूजा करदे न । भाखां मेले गी चार चन्न लाइ दिदियां न ।

उत्तर बैहूनी बी दिक्खने आली जगह ऐ । इत्थें इक पराने शिव मन्दर दे अलावा होर बी केईं मन्दर न । महाराजा रणबीर सिंह दे जमाने

ਚ ਇਤਥੋਂ ਸ਼ੰਸਕੂਤ ਦੀ ਇਕ ਬਡੀ ਬਡੀ ਪਾਠਸ਼ਾਲਾ ਤੇ ਗੋਸ਼ਾਲਾ ਹੁਨਦੀ ਹੈ। ਦੂਰਾ-ਦੂਰਾ ਦਾ ਵਿਦਾਰੀ ਸ਼ੰਸਕੂਤ ਪਫਨ ਆਂਦੇ ਹੋ। ਹੁਨ ਛਿੜਿਆਂ ਅਮਾਰਤਾਂ ਮੈਂ ਰੇਈ ਮੇਦਿਆਂ ਨ ਤੇ ਓਬੀ ਭਜੇ-ਤ੍ਰੂਟੇ ਦੇ ਥੇਹ-ਜਨ ਲ'ਵਦੇ ਨ। ਇਤਥੋਂ ਇਕ ਖਾਸ ਗਲਲ ਏ ਏ ਜੇ ਦੇਵਕ ਇਤਥੋਂ ਆਇਧੈ ਪਹਾੜਾ ਆਲੀ ਬਕਖੀ ਬਗਦੀ ਏ ਤੇ ਫ਼ਹੀ ਅਗੇ ਜਾਇਏ ਦਕਖਨਾ ਗੀ ਮੁਝੀ ਜਨਦੀ ਏ। ਖਵਰੈ ਇਸੈ ਕਰੀ ਇਸਦਾ ਨਾਂ ਉਤਰ ਵੈਹੁਨੀ ਪੇਦਾ ਏ।

ਖਾਸ ਮੇਲੋਂ ਦੇ ਲਾਵਾ ਬੀ ਢੁਗਰ ਦੇਸਾ ਚ ਕਿਝ ਥਾਹੁਰ ਹੈਨ, ਜਿਥੋਂ ਕਿਟ੍ਠ ਹੁਨਦੇ ਨ ਤੇ ਓ ਕੁਸੈ ਮੇਲੇ ਕੋਲਾ ਬਟਟ ਨੇਈ ਲ'ਵਦੇ। ਸਤੇ ਸਾਰੇ ਪਿੱਡੋਂ ਚ ਛਿ' ਜ ਕਰਾਨੇ ਦਾ ਰਖਾਜ ਏ। ਦਿਨ - ਬਾਰ ਪਕਕਾ ਕੀਤਾ ਜਨਦਾ ਏ। ਦੂਰਾ-ਦੂਰਾ ਦਾ ਪੈਹੁਲਵਾਨ ਸਦ੍ਦੇ ਜਨਦੇ ਨ। ਢੋਲ ਬਜਦੇ ਨ। ਕੁਸੈ ਖੁਲ੍ਲੇ ਥਾਹੁਰ ਬਰੇਹਾਲੀ ਚ ਪਿੱਡ ਲਗੀ ਜਨਦਾ ਏ। ਪੈਹੁਲਵਾਨ ਫੇਰੈ ਨਿਕਲਦੇ ਨ। ਲੋਕ ਉਨਦਿਆਂ ਸੇਹੁਤਾਂ ਦਿਕਖੀ-ਦਿਕਖੀ ਖੁਸ਼ ਹੋਨੇ ਨ। ਘੋਲ ਹੁਨਦੇ ਨ ਤੇ ਕੋਈ ਢਾਂਦਾ ਏ ਤੇ ਕੋਈ ਹੁਆਂਦਾ ਏ। ਚਾਰ-ਚਫੇਰੈ ਮੇਲਾ-ਜਨ ਲਗੇ ਦਾ ਸੇਹੀ ਹੁਨਦਾ ਏ।

ਡੋਗਰੇ ਪੀਰੋਂ-ਕੀਰੋਂ ਗੀ ਬੀ ਮਨਦੇ ਨ ਉਨਦਿਆਂ ਖਾਨਗਾਏ ਪਰ ਜਨਦੇ ਨ। ਪੀਰੋਂ ਗੀ ਮਨਨੇ ਆਲੋਂ ਚ ਛਿ' ਜ ਕਰਾਨੇ ਦਾ ਬਡਾ ਪਕਕਾ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਏ। ਪੀਰੋਂ ਦਿਯੇ ਖਾਨਗਾਏ ਪਰ ਹੋਨੇ ਆਲਿਆਂ ਛਿ' ਜਾਂ ਬਲ੍ਲੇ ਦਾ ਬਾਗ (ਅਖਨੂਰ), ਚਮਲੇਅਲ (ਨਨਦਪੁਰ) ਪੀਰ ਬੁਡਫਨ ਅਲੀ ਸ਼ਾਹ (ਸਤਵਾਰੀ) ਤੇ ਹੋਰ ਕੇਈ ਥਾਹੁਰ ਨ।

ਡੁਗਰ ਦੇਸ ਇਕ ਮੇਲੋਂ ਆਲਾ ਦੇਸ ਏ। ਏ ਸਾਰੇ ਮੇਲੇ ਆਪਸੀ ਮੇਲ ਦੀ ਨਸ਼ਾਨੀ ਨ। ਮੇਲੋਂ ਚਿਚ ਬਾਰੋਂ ਦੇ ਨਿਕਖਡੇ ਦੇ ਸਾਕ-ਸਰਵਨਧੀ, ਦੋਸ਼ਤ-ਧਾਰ ਮਿਲੀ ਪੌਂਡੇ ਨ। ਮੇਲੇ ਕੇਇਥੋਂ ਬਾਰੋਂ ਦਿਯਾਂ ਨਰਾਜਗਿਆਂ ਦੂਰ ਕਰਦੇ ਨ। ਮੇਲੇ ਦਾ ਮੇਲਾ ਹੋਈ ਜਨਦਾ ਏ ਤੇ ਸਜ਼ਜਨੋਂ ਨੇ ਮਲਾਈ। ਕੇਇਥੋਂ ਬਜੁਗੋਂ, ਦੇਵੀ-ਦੇਵਤੋਂ, ਸ਼ਹੀਦੋਂ, ਸਤਿਯੋਂ ਤੇ ਤੀਰਥ ਸਥਾਨੋਂ ਦੀ ਧਾਦ ਨ ਮੀਂ ਹੋਈ ਜਨਦੀ ਏ। ਮੇਲੇ ਡੁਗਰ ਦੀ ਬਰਾਸਤ ਨ, ਅਮਾਨਤ ਨ। ਇਨਦੇ ਨੇ ਦੇਵੀ-ਦੇਵਤੋਂ, ਸ਼ਹੀਦੋਂ, ਤੀਰਥ ਸਥਾਨੋਂ, ਤੇ ਸ਼ਹਾਪੁਰਖੋਂ ਦੀ ਧਾਦ ਵਜੜੀ ਦੀ ਏ। ਡੁਗਰ ਦੀ ਲੋਕ ਸ਼ੰਸਕੂਤ ਦੇ ਬਡੇ ਰੰਗ ਬਰਕਰਾਰ ਨ। ਹਰ ਮਾਹੁਨ ਦਾ ਧਰਮ ਬਨਦਾ ਏ ਜੇ ਰੀਤਿ-ਰਖਾਜ ਦੇ ਮਤਾਕ ਮੇਨੋਂ ਗੀ ਮਨਾਂ। ਮੇਲੇ ਹਰਿਕੈਮ ਰੌਹੁਨ ਤੇ ਮਨਾਨੇ ਆਲਿਆਂ ਜਾਤਿਆਂ ਪੀਢੀ-ਦਰ-ਪੀਢੀ ਚਲਦਿਆਂ ਰੌਹੁਨ।